

סימן כד

שמיעת קרובים לגילוי מילתא בענייני ממון

לגביית עדות, ויהיה נאמן בעדותו אע"פ שהוא קרוב, דהנה הרמ"א בסי' ל"ה (סעי' י"ד) כתב, וז"ל:

"א דתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון בבית הכנסת של נשים, או בשאר דבר אקראי שהאשה רגילה ולא אנשים, כגון לומר שבגדים אלו לבשה אשה פלונית והן שלה, ואין רגילין אנשים לדקדק בזה, נשים נאמנות. ולכן יש מי שכתב דאפילו אשה יחידה, או קרוב, או קטן, נאמנים בענין הכאה, או בזיון ת"ח, או שאר קטטות ומסירות, לפי שאין דרך להזמין עדים כשרים לזה, ואין פנאי להזמין". עכ"ל.

ומקור דבריו הוא מתרומת הדשן (סי' שנ"ג), והאגודה (פ' עשרה יוחסין), ומהרי"ק (שורש קע"ט), וכלבו (סי' קט"ז).

א"כ לכאורה ה"ה בנ"ד שהאשה טוענת שהבעל שם את התכשיטים בכספת השייכת לאביו, והרי ברור שבתוך ביתו של אדם אין רגילים להמצא עדים שאינם קרובי משפחה, ובפרט במקום שמירת חפצים יקרי ערך, א"כ יש להזמין את אביו אפילו כעד.

ב. אולם מצאתי בספר ארץ החיים שכתב שמרן לא ס"ל תקנת הקדמונים שהוזכרה ברמ"א, וז"ל:

"ומרן ז"ל הב"י בסוף הסימן לא הסכים בזה, ומהריק"ש ז"ל כתב דלא נהגו כן בארצות אלו, ובתשובות נחפה בכסף ח"ב (אה"ע סי' י"ד, ד' פ"ז עמוד ב') כתב מכיון שמהריק"ש הוא מרי דאתרא במצרים וסביבותיה שנוהגין לפסוק כהרמב"ם ומרן ז"ל בשו"ע כמנהג ארץ ישראל ת"ו, הוא ז"ל העיד שלא נהגו כן בארצות אלו, וראינו טעמא משום דאזלי בתר פסק מר"ן ז"ל בעיקר הדין, ממילא ה"ה לארץ ישראל שלא נהגו כן מהאי טעמא, ואין הנשים נאמנות אפילו במקום דלא שכיח אנשים

בפני ביה"ד מונחת תביעה על הרכוש לאחר שהצדדים התגרשו.

בין הצדדים חילוקי דעות, על תכולת הדירה, רהיטים ומטלטלין שהיו בדירה השכורה של הצדדים.

לדברי ב"כ האשה בנוסף למטלטלין היו בדירה גם מתנות ותכשיטים יקרי ערך שהורי הבעל והבעל נתנו לאשה לפני הנישואין. לאחר שהאשה עזבה את הבית, והבעל ראה שהיא לא חזרה לאחר כמה ימים, הודיע הבעל לאשה שהוא בא עם החפצים, ואכן הבעל הגיע עם כל תכולת הדירה והוריד אותה מתחת לדירת בית הוריה של האשה.

אבי האשה ראה בזה הפקרות, שכר מוביל והעביר את כל החפצים לדירת הורי הבעל, וישב וחיוכה עם הבן שלו בצד, עד שהוא ראה את הבעל מגיע ורואה את כל החפצים והדברים שהוא הביא מונחים בתוך חצר הוריו, מאז נעלמו עקבותם של המטלטלין. כמו כן את התכשיטים והמתנות שקבל מהורי האשה הוא שומר לעצמו. ע"כ טענת ב"כ האשה.

בתגובת ב"כ הבעל הוא מכחיש מכל וכל את דברי ב"כ האשה, לדבריו, אביה של האשה לקח את הדברים שם אותם מול בית הוריו של הבעל ברחוב, וחלק מהדברים האשה לקחה, יתר הדברים נשארו ברחוב ונעלמו וזה בעיה של האשה, והתכשיטים נמצאים ברשות האשה. ב"כ האשה מבקש מביה"ד לזמן את אביו של הבעל, לדבריו, התכשיטים ותכולת הדירה מוחזקים ברשות האב.

ב"כ הבעל טוען, מאחר ובדיני ממונות עסקינן אין להזמין קרוב לעדות, וכמו שנפסק בשו"ע חו"מ סי' ל"ג.

הנקודות לבירור בנ"ד:

א. עדות קרובים במקום שאין רגילים להיות אנשים אחרים.

ב. שמיעת קרובים לצורך בירור האמת.

ג. שבועה לבירור האמת במקום שאינו חייב שבועה.

עדות קרובים

במקום שאין רגילים להיות אנשים אחרים

א. לכאורה בנ"ד היה מקום להזמין את האב

האמת.

כתב הרשב"א בתשובה (ח"א סימן תרנ"ז), וז"ל:
 "שאלת, ראובן רצה להחרים בבית הכנסת כל
 מי שיודע לו עדות שפרע לשמעון שטר חוב פלוני,
 מהו שיאמרו קרובי שמעון שיוציאם מן החרם כיון
 שאינם ראויים להעיד, וכו'."
 תשובה. מחרים סתם, ומה בכך, שהרי אין הקרובים
 בכלל החרם מן הסתם, דעדות אינה בקרובים, וכיון
 שאינם בכלל למה יוציאם בפירוש". עכ"ל.
 וכך הם דברי הרא"ש בתשובה (כלל ו' סימן כ"א),
 וז"ל:

"שמעון אינו עברייין, שהרי כשמטילין חרם
 להעיד, על הכשרים חל החרם ולא על בעלי דבר,
 וראובן לא האמין לשמעון אם היה אומר וכו',
 הלכך לא היה בכלל החרם".
 אמנם במרדכי ריש פרק שבועת העדות (סי' תש"ס)
 כתב, וז"ל:

"כתב ראב"ן, יש טועים ואומרים כשגוזרין
 חרם סתם על כל בר ישראל להעיד, שהחרם אינו
 חל על מי שאינו ראוי להעיד, כדנתן הכא (ל' ע"א)
 ברחוקים ולא בקרובים, ולא היא וכו', אלא ודאי
 כל פטורי דמתני' לענין קרבן, אבל שבועה חיילא,
 ואם לא יגיד עובר על לא תשבעו בשמי לשקר,
 ונקרא עברייין, דלב ב"ד מתנה כך כדי לחקור
 האמת ולהתרחק מעונש שבועת שקר, ונהי דממון
 לא מפקינן בפסולים אלא בכשרים, מכל מקום הם
 מחמיצין את הדין, [וימנעו פעמים הבעלי דברים
 מלישבע אחרי עדותן, ויצא הדין לאמיתו. אגודה],
 וכך מצאתי משם ריב"א הלוי". עכ"ל.

הרי מבואר בדברי המרדכי שכדי לחקור האמת
 ולעמוד על אמיתות הדברים גוזרים בחרם על כל
 בר ישראל לבוא להעיד, והחרם חל אף על שאינם
 ראויים להעיד.

ה. והרמ"א (סי' כ"ח סעי' ב') כתב, וז"ל:

"א כשנותנין חרם בעדות אף הקרובים
 צריכין להעיד, ואפילו בעל דבר בעצמו צריך
 להעיד. ויש חולקין, וכן עיקר".

ולכאורה לפי מה שפסק הרמ"א כדעת הרשב"א
 והרא"ש דאין החרם להעיד חל על הקרובים, ה"ה

כשרים, כמו שהוא עיקר הדין לכו"ע, אלא דמטעם
 תקנה ומנהג הוא להכשיר הנשים, ובאתרא דידן לא
 נהגו כן, ועוד שהרי הרש"ל בים של שלמה פ"ק
 דבב"ק סימן מ"א מסיק, דמה שמועיל עדות נשים
 היינו דוקא היכא שבודאי היתה הכאה אך לא
 ידעינן מי היה הפושע, וכן כיוצ"ב, אבל לא כשטען
 להד"ם, דאז לא יעלה על הדעת שום מורה להכשיר
 העדות ע"ש. ועיין בתשובות בית דוד סימן ו'.".
 עכ"ל.

אלא שבנ"ד מדובר שהצדדים הם מבני אשכנז,
 והרי הרמ"א פסק להלכה כתקנת הקדמונים.

ג. אולם לאחר העיון נראה דבנ"ד לכו"ע אין מקום
 לתקנת הקדמונים לקבל קרוב כעד, שמה שתקנו
 שקרוב יכול להעיד במקום שאין רגילים להיות
 אנשים, הוא רק באופן שאין להם נגיעה בעדותם,
 וכל פסולם הוא מחמת קורבה, או קטנות, אבל
 במקום שיש להם נגיעה בעדותם, בזה יש חשש
 לעדות שקר, וא"כ אף דאין רגילים אנשים אחרים
 להיות שם, מ"מ אין לקבל את הנוגע לעדות, שהרי
 חוששים אנו שמשקר, וכמ"ש הסמ"ע (סי' ל"ז ס"ק
 א') דפסול נוגע הוא מחמת חשש משקר. ועיין
 בקצוה"ח שם (ס"ק א').

[ועיין בתרומת הדשן (סימן ש"ח) שפסק כרבינו
 ברוך, במי שטוען את חברו הוגד לי בבירור ע"פ
 נאמנים, אך אינן כשרים להעיד לי, שבאת גזילתי
 לידך בעוד שהייתי מרדף אחריה, והלה טוען
 להד"ם, דצריך להשבע היסת, אבל אם אותו שהגיד
 לו הוא נוגע בדבר, אפילו הוא נאמן לתובע, אין
 משביעים אותו על זה, דהו"ל כבעל דין בעצמו,
 ואין לסמוך כלום על עדותו, והכי נקטינן, וכן פסק
 הרמ"א חו"מ (סימן ע"ה סעי' כ"ג). אולם הש"ך
 שם (ס"ק פ"ב) ס"ל דכשיש רגלים לדבר יש
 להשביעו היסת ע"פ קרוב אפילו כשהוא נוגע בדבר
 לדעת הת"ה].

שמיעת קרובים לצורך בירור האמת

ד. עתה נבא לבאר אם יש לשמוע את עדותו של
 האב, לא מדין עדות, אלא כגילוי מילתא לבירור

בנ"ד אין להזמין קרובים להגדת עדות.

ו. אולם לאחר העיון נראה פשוט שגם לדעת הרשב"א והרא"ש אם לביה"ד נראה שכדי לברר את האמת ולהוציא את הדין לאמיתו יש צורך לשמוע את הקרובים, אין כל ספק שביה"ד יכול, וגם חובה עליו, להזמין כדי לעמוד על האמת, ודברי הרשב"א והרא"ש הם דוקא לגבי חרם שמחרים על כל מי שיודע לו עדות, וע"ז כתבו דאין החרם חל על הקרובים. דכיון שקרוב אינו בר עדות הוא אינו בכלל החרם, אבל לענין להזמין לשמוע מהם עדות שעל ידה תתברר האמת לביה"ד, אין ספק שביה"ד יכול להזמין ולשמוע אותם אם הוא רואה צורך בכך.

וז"ל הרא"ש בתשובה (כלל ו' סימן ט"ו):

"כל בעל דין שטוען יש לי זכות וראיה או עדים ואיני יודע ביד מי, חייב הדיין להטיל חרם, כל מי שיודע לו זכות או ראיה שיראה אותו לדיין, ואפילו אם הזכות או הראיה ביד שכנגדו, דמאי שנא הוא ומאי שנא אחר, אדרבא כ"ש הוא כיון שיש בידו זכותו של כנגדו, והוא תובע ממנו שלא כדין היאך יאכילוהו דבר האסור לו, להגבותו ממון שאינו שלו, אלא מזיקין אותו להראות כל מה שיש בידו זכות לכשנגדו". עכ"ל.

והובא בטור חו"מ (סימן ט"ז), וכן פסק בשו"ע שם (סעי' ג').

ולכאורה תשובות הרא"ש סתרי אהדדי, שבתשובתו כלל ו' (סי' כ"א) פסק דכשנותנים חרם אחר העדות אין חרם חל על הקרובים, וכן תמה הסמ"ע (סי' ט"ז ס"ק י"ב, וסי' כ"ח ס"ק י"ט) על דברי הרמ"א, דבסי' כ"ח (סעי' ב') הביא דברי הרא"ש להלכה שאין החרם חל על הקרובים וכתב שכן עיקר, ובסי' ט"ז (סעי' ג') סתם מרן שהחרם חל אפילו על שכנגדו והרמ"א לא הגיה ע"ז כלום.

ז. ובתירוץ השני (בסי' ט"ז) כתב הסמ"ע, וז"ל:

"והיותר נראה לי דמש"כ הטור והמחבר אפילו הזכות ביד שכנגדו, ר"ל שמונח בידו שטר שכתב עליו זכותו, או הבעל דין יודע מי הם העדים היודעים זכות, על זה חל החרם, שיראה השטר או

יגיד מי הם העדים, משא"כ כשנותנים חרם על מי שיודע לו עדות בע"פ שיבוא ויגיד, בזה דוקא כתב דאין הקרובים ומי שכנגדו חל החרם, דלא חל שם עדות אלא אמי שראוי להעיד וכשר לדבר".
וכ"כ באורים ותומים (סי' ט"ז אורים ס"ק ז'), וז"ל:

"אע"פ דקיי"ל דאין החרם שנותנים להעיד חל אקרובים, ומכ"ש על בעל דבר עצמו, התם להעיד סתם ענין הדבר איך היה המעשה והענין, והני לאו בני עדות נינהו, ואין החרם חל, משא"כ שיאמרו מי הם העדות שיודעים בדבר זה, או איפוא מונח השטר שמברר הדבר, בזו אין הבדל בין קרובים לרחוקים, ואף הבעל דבר בכלל, כתירוץ השני בסמ"ע, והוא הנכון, וכ"כ הב"ח, ע"ש".

וכ"כ בערוך השלחן ליישב דברי הרמ"א בהגדרה ברורה יותר, וז"ל (במה שקשור לנ"ד):

"שאני התם דכיון דהגדתם אינו מועיל כלום מדינא שהם יעידו על גוף הדבר בעצמו, לפיכך אין האיסור (החרם) חל עליהם, אבל בדין זה שיודע איפה נמצאו זכויותיו של בעל דינו או שיודע העדים שיודעים מהמעשה, ולא אדיבוריה קסמכנין, פשיטא שחייב להגיד האמת כיון שהגדתו תועיל".

בנ"ד שהתובעת טוענת שהתכשיטים בכספת של האב, הרי זה בגדר "שיודע איפה נמצאו זכויותיו", ולכן נראה דמצוה על ביה"ד לזמן את האב לשמוע את אשר יאמר.

שבועה לבידור האמת במקום שאינו חייב שבועה

ח. והיה מקום לדון עוד להתיר לזמן את האב להגדת עדות, על פי מ"ש הרמ"א בהג"ה (סי' ט"ו סעי' ד'), וז"ל:

"שיכול הדיין להשביע במקום שאינו חייב שבועה מצד הדין כשעושה לברר האמת (מהריק"ו שרש קפ"ו). ע"ש.

אלא שאין דין זה מוסכם לכ"ע, וכמ"ש בשו"ת עבודת הגרשוני (סי' צ"א) שיש לפקפק בעיקר דין הרמ"א הנ"ל, כי עד כאן לא כתב מהריק"ו כן אלא

בדיין שנבחר לפסוק הן לדין הן לפשרה הן כנגד הדין, אבל אם לא נבחר בפירוש שיוכל לפסוק נגד הדין, אין לו לחייב שבועה נגד הדין, ע"ש. ובנ"ד הצדדים לא חתמו על שטר בורות, אלא שהדיון במסגרת הגירושין. עכ"פ כדי לברר את האמת אין כל מניעה מלהזמין את האב, וכנ"ל.

ד. כתבו האחרונים דאם הקרוב יודע על אחר שיכול להעיד, או שיודע היכן נמצאים השטרות המזכות את המחרים, לכו"ע חל החרם אף על הקרובים, דגם קרוב מחוייב להעיד על זה. (אות ו'-ז').

ה. הרמ"א כתב שיכול הדיין להשביע במקום שאינו חייב שבועה מצד הדין כשעושה לברר האמת, ויש שפקפקו בדין זה. (אות ח').

פסק - דין

המורם מהאמור:

לטענת התובע, אבי הנתבע יודע על מקום המצאם של התכשיטין וכן על מקום איחסון תכולת הדירה, ולדבריו האחרונים הנ"ל היכא שיודע איפא נמצאות זכויותיו של בעל דינו ולא על דיבוריה קסמכין, חייב להעיד, ועל כן על אבי הנתבע להופיע בפני ביה"ד במועד שנקבע, בכדי שעל ידי דבריו יוכל ביה"ד להגיע לחקר האמת. ותמוהה מאד התנגדותו של ב"כ הנתבע לזמן לכירור את אביו, שאם אכן כדבריו כן הוא שאין אצלו את התכשיטים ולא את תכולת הדירה, מה יש להם לחשוש מעדותו.

ניתן ביום א' כסלו תש"ס

(-) יצחק אלמליח

א. הרמ"א כתב דו"א דתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון בבית הכנסת של נשים, דנשים נאמנות, ובארץ החיים הביא דמרון לא ס"ל הכי. (אות א'-ב').

ב. במקום שהפסול לעדות הוא מחמת נגיעה, אין להכשיר, אף אם אין אנשים אחרים רגילים להיות שם. (אות ג').

ג. נחלקו הראשונים במהרים על כל מי שיודע לו עדות אם חל החרם על הקרובים או לא, והרמ"א כתב דהעיקר לדינא דאין החרם חל על הקרובים. (אות ד'-ה').

למחרת התקבלה

סימן כה

התחייב לזון בנו או בתו אם חייב לזונם כאשר מרויחים ממעשה ידיהם

האב טען כי האב מעולם לא ראה את הבת, ואין לו הסדרי ראייה עמה, האם עברה לגור במקום אחר, וגם הבת מסרבת להפגש עם אביה. כמו"כ התברר לו כי הבת עובדת ויש לה הכנסה כדי לקיים את עצמה, ועל כן יש לפטור את האב מחיוב מזונותיה.

ב"כ האשה טענה כי האשה פכלה מהבעל, ולאחר שנולדה הבת הוא לא רצה לראותה, האב ידע שאשתו ובתו נמצאים בבית חורי האשה ולא היה לה דירה היכן לגור עד שנת 1997, במשך כל השנים הללו האב לא התעניין בבת, לא ביקר אותה ולא היה מעוניין לראות אותה.

לשאלת ביה"ד את האב, האם הוא רוצה ומעוניין לפגוש את הבת, השיב האב כי הוא לא מוכן בשום פנים ואופן לפגוש אותה.

בדיון ביום י"ט אייר תשס"ג חזרו הצדדים על טענותם, ביה"ד שוב חזר על שאלתו האם הוא מוכן לפגוש את

הצדדים התגרשו ביום ו' אייר תשנ"ב בביה"ד הרבני ת"א.

קודם למתן הגט, ביום ו' אב תשמ"ט ביה"ד נתן פס"ד למזונות הבת בסך 500 ש"ח לחודש, צמוד לתוספת יוקר השכירים.

בתאריך ג' תשרי תשנ"ב ניתן בביה"ד פס"ד לגירושין ועל פיו בהסכמת האב הוא מתחייב לשלם עבור מזונות הבת כפי הפס"ד הקיים עד הגיע הבת לגיל 18 שנה (מצורף לתיק).

ביום הבת היא בת 16 שנה והאם מקבלת את סכום המזונות באמצעות הבטוח לאומי. סכום תשלום המזונות הוא בסך 775 ש"ח בלבר, הסך של 1,200 ש"ח שהוא משלם הם כתוצאה מפיגור בתשלום על חוב המזונות של הוצאה לפועל.

ב"כ האב הגיש לביה"ד בקשה לביטול מזונות הבת, בתאריך ט' כסלו תשס"ג קיים ביה"ד דיון בענין, ב"כ